

Opsada Sigeta - povijesni pregled i književna adaptacija

Hrlec, Lea

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:451354>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Lea Hrlec

Opsada Sigeta- povijesni pregled i književna adaptacija
(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2017.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Lea Hrlec
2412995315010

Opsada Sigeta- povijesni pregled i književna adaptacija
ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost/Povijest

Mentor: dr. Irvin Lukežić

Rijeka, 20. srpnja 2017.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. POVIJESNI PREGLED.....	4
3. KRATKI PREGLED KNJIŽEVNIH DJELA O OPSADI SIGETA.....	11
4. BRNE KARNARUTIĆ.....	14
4.1. VAZETJE SIGETA GRADA.....	15
4.1.1. POSVETA.....	16
4.1.2. INTERPRETACIJA.....	18
4.1.2.1. PRVI DIL.....	21
4.1.2.2. DRUGI DIL.....	25
4.1.2.3. TREĆI DIL.....	28
4.1.2.4. ČETVRTI DIL.....	30
5. ZAKLJUČAK.....	31
6. SAŽETAK.....	32
7. KLJUČNE RIJEČI.....	33
8. LITERATURA.....	33
9. PRILOZI.....	35

1.UVOD

Tema je ovog završnog rada opsada Sigeta 1566. godine. Radi se o stvarnom povijesnom događaju koji je kasnije adaptiran u književnost na različite načine i kao dio različitih književnih poetika. Opsada Sigeta je jedna od najvažnijih tema hrvatske književnosti u razdoblju od šesnaestoga stoljeća do devetnaestoga stoljeća. Moj je cilj usporediti način na koji povjesničari i književnici gledaju na isti događaj. Ne samo da u ta dva različita pogleda na jedan događaj postoji razlika, nego ona postoji čak i u samoj književnoj adaptaciji raznih autora. Ovaj rad se u početku trebao bazirati na *Vazetju Sigeta grada* Brne Karnarutića, *Odiljenju sigetskom* Pavla Rittera Vitezovića i *Opsadi Sigeta* Petra Zrinskog. Kako sam se upustila u istraživanje i krenula sustavno obrađivati temu, shvatila sam da je nemoguće u rad od trideset stranica smjestiti sva tri autora i njihova djela. To bi bilo moguće ako bi se svakoga ukratko spomenulo, ali ako se radu pristupi tako da se tema sustavno obrađuje od početka do kraja, nemoguće je obuhvatiti više od jednog autora, jednog razdoblja i jednog djela unutar trideset stranica. Stoga sam odlučila kvalitetu uzeti kao prioritet nad kvantitetom i sustavno obradila samo Karnarutića i njegovo *Vazetje Sigeta grada* s nadom da ću u budućim godinama imati priliku ovaj rad proširiti uključivši u njegov korpus i Pavla Rittera Vitezovića i Petra Zrinskog te njihova djela, bilo to u diplomskom radu ili nekom drugom prilikom. Tema je vrlo izazovna i vrlo opširna. Svakako bi bilo dobro napraviti usporedbu pristupa tri različita autora koji pripadaju trima različitim poetikama i koji su pisali s različitim ciljevima i za različitu publiku, a onda njihov pristup kao književnika usporediti sa pristupom povjesničara. Uzimam to kao izazov za buduće godine.

Rad sam koncipirala tako da sam krenula od pregleda povijesnih činjenica i povijesnog tumačenja bitke za Siget kako ga se može naći u povijesnim udžbenicima i stručnoj literaturi. Nakon toga dala sam kratak pregled svih djela koja obrađuju tematiku opsade Sigeta, a zatim sam krenula na književnu

adaptaciju koja je središnji dio ovog rada. Taj središnji dio započela sam zaista kratkim osvrtom na život autora kako ne bih previše prostora izgubila na detaljima o životu umjesto na bazi ovog rada, a to je interpretacija *Vazetja Sigeta grada*. Cijelo djelo sam sustavno analizirala obraćajući pažnju na ono što je autora inspiriralo, uzevši u obzir vrijeme u kojem je autor živio i stvarao kao i ono što je proizašlo iz tog vremena i pretočilo se u djelo kao napomena, upozorenje ili poticaj budućim naraštajima. Obratila sam pozornost na jezik, strukturu i nasljeđe prethodnika na koje se autor oslanja, ali od kojih i odstupa radeći sasvim jedinstveni pristup tematici koju je obradio. Da bi se shvatila pozadina koja je potaknula autora na pisanje i motiv koji je autor imao na umu tijekom pisanja cijelog djela, trebalo je dobro proučiti posvetu u kojoj je sam dao odgovor na pitanje zašto je krenuo pisati o toj temi. Kada se jednom shvati motiv s kojim je autor krenuo obrađivati temu opsade Sigeta, a uz to se uzme u obzir na koga se sve autor oslanja i koja djela uzima kao uzor cijelo djelo postaje puno jasnije.

2. POVIJESNI PREGLED

Nakon poraza i bitke na Mohačkom polju Osmanlije su na istoku Hrvatske stigli do zamišljene linije koja se može povući od Osijeka do ušća Drine u rijeku Savu. Za razliku od istoka, mnogo su dublje prodrli na jugu Hrvatske i Bosne. Stigli su i do Zadra, Šibenika i Trogira i osvojili dio obale u potezu od Cetine do Neretve. Rijetki primjer stalnog odolijevanja Osmanlijama, barem do 1537. godine, bio je grad Klis kojemu je na čelu bio kapetan Petar Kružić. Tih se godina zadnja crta obrane na našem teritoriju zaustavila na potezu Una- Velebit.¹ Zaustavljeni na tom potezu, Osmanlije nastavljaju borbe na području Moslavine i Slavonije. Krajnji cilj prilikom osvajanja tih teritorija im

¹ Mirošević Franko, Šanjek Franjo, Mijatović Anđelko: Povijest za drugi razred gimnazije, Školska knjiga, Zagreb, 1997., str. 281

je bio osloboditi put prema Beču. Obrana hrvatskih teritorija, te zadnje crte obrane kršćanskog svijeta od tuđinskih nasrtaja, značila je i obranu Beča. Do 1556. godine Osmanlije su uspjeli zauzeti i Slavoniju i Moslavinu. Među poznatijim gradovima koji su pali u njihove ruke su Požega, Orahovica, Pakrac, Valpovo i Moslavina.² Godine 1547. kralj Ferdinand je s Osmanlijama pokušao zaključiti mir. Isprva je izgledalo da je mir uspio, ali on je ipak bio kratkotrajan. Kad je Ferdinand 1564. godine umro sultan Sulejman II.³ zaključuje da samim time prestaje i mir koji su sklopili.⁴ Pustošenja se nastavljaju i Osmanlije uspijevaju probiti crtu obrane kod Une osvojivši Kostajnicu koju je branio Nikola Šubić Zrinski i koju je smatrao glavnim vratima obrane Hrvatske. Nikoli Šubiću Zrinskom kralj je Ferdinand 1546. godine darovao Međimurje s gradom Čakovcem za zasluge u borbi s Osmanlijama.⁵ Svakako je to zaslužen jer se upravo Nikolu Šubića Zrinskog smatralo glavnim nosiocem tereta obrane hrvatskih krajeva tih kriznih godina. Preostali dio slobodnog hrvatskog teritorija nazvan je ostacima ostataka nekada slavnog kraljevstva Hrvatskog (*Reliquiae reliquiarum olim inclyti Regni Croatiae*).⁶ Za vrijeme cara i kralja Ferdinanda I. i cara Maksimilijana II. u Hrvatskoj je uspostavljena Vojna krajina kao obrambeno područje koje je bilo pod izravnom austrijskom vojnom upravom čiji je centar bio u Grazu.⁷

² Mirošević Franko, Šanjek Franjo, Mijatović Anđelko: Povijest za drugi razred gimnazije, Školska knjiga, Zagreb, 1997., str. 281

³ Na istoku poznat kao Sulejman Zakonodavac. Radi se o sultanu koji je najduži period vladao Osmanskim Carstvom. Tijekom njegove duge vladavine carstvo je doseglo vrhunac i vinulo se među najjače državne tvorevine toga doba. Poznat je kao silan, ali dobar i pravedan vladar pa ne čudi da ga muslimani smatraju primjerom idealnog vladara.

⁴ Knjiga 2: Povijest Hrvata: Od kraja 15. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata, Školska knjiga, 2005., str. 13

⁵ Mirošević Franko, Šanjek Franjo, Mijatović Anđelko: Povijest za drugi razred gimnazije, Školska knjiga, Zagreb, 1997., str. 282

⁶ HAZU: Hrvatska i Europa, kultura, znanost i umjetnost, svezak III., srednji vijek i renesansa (XIII.-XVI.st.), Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 49

⁷ HAZU: Hrvatska i Europa, kultura, znanost i umjetnost, svezak III., srednji vijek i renesansa (XIII.-XVI.st.), Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 49

Godine 1565. sultan Sulejman II. (poznat kao Veličanstveni) pokrenuo je u svojoj sedamdeset i petoj godini života drugu vojnu koja je za cilj imala osvajanje Beča.⁸ Počeo je rat između Habsburške Monarhije i Osmanskog Carstva. Donošenju konačne odluke o početku rata s Habsburškom Monarhijom bitno je pridonijela pobjeda hrvatskog bana Petra Erdödyja kod Obreške 1565. godine kada je nakon bitke na bojnopolju ostalo dvije tisuće mrtvih vojnika Osmanskog Carstva. Početkom 1566. godine u Carigradu je zatvoren habsburški veleposlanik i time je najavljen rat Habsburškoj Monarhiji.⁹ Habsburška se monarhija počela pripremati za rat, a mnogi su kršćanski vladari sa Zapada slali vojnike kao vid pomoći. Hrvatski sabor uskoro odlučuje da nitko ne može biti oslobođen odlaska u vojne redove za obranu od napada Osmanskog Carstva. Glavni udar Osmanlija krenuo je 1566. godine od Osijeka. Od tamo većinski dio osmanske vojske pod vodstvom sultana Sulejmana II. Veličanstvenog i Mehmeda paše Sokolovića kreće prema sjeveroistoku Mađarske. Na jugozapadu Mađarske na putu im se našao grad Siget kojeg je branio Nikola Šubić Zrinski koji je već tada slovio za velikog borca protiv osmanske okupacije. Od 1561. godine je bio zapovjednik Sigeta kao i kapetan na desnoj obali Dunava.¹⁰ Zapovjednikom Sigeta imenovan je na vlastiti zahtjev kako bi mogao braniti to područje kao i svoje teritorije u zaleđu.¹¹ Zrinski se u Sigetu također pripremao za napad Osmanlija iako tada nije bilo sigurno hoće li oni napasti grad. Prihvatio je tisuću pješaka plaćenika, a nadvojvoda Karlo mu je nudio još njemačkih vojnika. Zrinski ih nije prihvatio. U zadnjem je trenutku u Siget kao pomoć poslano još osamsto vojnika, ali stigli su prekasno i nisu više mogli ući u grad kako bi ga branili.¹² Uz sebe je u trenutku opsade Zrinski imao dvije tisuće tristo boraca koji su većinom bili Hrvati. S druge je strane sultan Sulejman II. imao

⁸ Knjiga 2: Povijest Hrvata: Od kraja 15. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata, Školska knjiga, 2005., str.13

⁹ Šarinić Marko: 450. Obljetnica sigetske bitke, Numizmatičke vijesti, vol. 58, no. 96, 2016., str. 225

¹⁰ Mijatović Anđelko: Iz riznice hrvatske povijesti i kulture, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 200

¹¹ Šarinić Marko: 450. obljetnica sigetske bitke, Numizmatičke vijesti, vol. 58, no. 69, 2016., str. 224

¹² Šarinić Marko: 450. Obljetnica sigetske bitke, Numizmatičke vijesti, vol. 58, no. 96, 2016., str. 225

devedeset tisuća vojnika i tristo topova.¹³ Iz Beča je u Siget poslano četrnaest topova, dvije tisuće četiristo kugli za topove i tristo raznih bojnih sjekira. Zrinski je grad opskrbio velikim zalihama hrane. Bio je spreman za opsadu.¹⁴ Očekivao je da će s tolikim zalihama moći odolijevati napadima osmanske vojske četiri mjeseca te da će mu tada u pomoć priskočiti car Maksimilijan s vojskom.¹⁵ Na kraju, to se, ipak, nije dogodilo. Zrinski je gotovo u svakom trenutku dobro znao za položaj osmanske vojske i smjer njenog kretanja zahvaljujući svojim uhadama koje su stalno pristizale u Siget i javljale novosti.¹⁶ Na taj je način saznao i za približavanje vojske Sigetu i u trenutku kada je postalo sasvim jasno da vojska ide na Siget, održao je govor svojim braniteljima u kojem ih je pozvao na vjernost i na hrabrost. Govor je zapisao Ferenc Črnko u *Povijesti Segeta grada*.

Bitka za Siget počela je 31. srpnja 1566. godine i trajala je više od mjesec dana, točnije do 7. rujna 1566. godine.¹⁷ Nakon nekoliko dana borbe 9. kolovoza napuštena je obrana najizdvojenijeg sigetskog dijela Novog grada jer je Zrinski bio svjestan njenih obrambenih mana.¹⁸ Branitelji su je zapalili i počeli se povlačiti prema Velikom gradu. Već 19. kolovoza Osmanlije uspijevaju zauzeti Veliki grad te se branitelji povlače u unutrašnji dio Starog grada pri čemu ih je velik broj poginuo. Sada im je preostao samo mali unutrašnji dio starog grada Sigeta. Tamo su se zatvorili i ostali neko vrijeme. Osmanlije 20. kolovoza počinju udarati na grad sa svih strana i donose odluku da izgrade nasipe koji će nadvisivati bedeme grada. U prvi juriš na Stari grad krenuli su 26. kolovoza, no

¹³ Mirošević Franko, Šanjek Franjo, Mijatović Anđelko: *Povijest za drugi razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 1997., str. 286

¹⁴ Šarinić Marko: 450.obljetnica sigetske bitke, *Numizmatičke vijesti*, vol. 58, no. 69, 2016., str. 225

¹⁵ Šarinić Marko: 450.obljetnica sigetske bitke, *Numizmatičke vijesti*, vol. 58, no. 69, 2016., str. 226

¹⁶ Črnko Franjo: *Povijest Segeta grada*, u: Nikola Zrinski. *Branitelj sigeta grada*, pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 13

¹⁷ Mirošević Franko, Šanjek Franjo, Mijatović Anđelko: *Povijest za drugi razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 1997., str. 286

¹⁸ Šarinić Marko: 450.obljetnica sigetske bitke, *Numizmatičke vijesti*, vol. 58, no. 69, 2016., str. 227

završilo je neuspjehom i pogibijom velikog broja vojnika kao i Ali age koji je vojnike predvodio u tom jurišu. Idući juriš izveli su 29. kolovoza (obljetnica bitke na Mohačkom polju i bitke kod Beograda), ali i ovaj put bezuspješno.¹⁹ Osmanska vojska gubila je moral, a vladale su bolesti i iscrpljenost. Siget nije bilo tako lako osvojiti kako se očekivalo. Sultan Sulejman II. sada poziva Zrinskog da se preda, a zauzvrat će dobiti čitavu Hrvatsku. Zrinski je to istog trenutka odbio.²⁰

Najteže borbe za grad traju od 4. rujna do 7. rujna. Dana 5. rujna osmanska je vojska zapalila drveni bedem Starog grada. Bio je to četvrtak pred Malu Gospu.²¹ Dok je drveni bedem gorio počeo je puhati vjetar s juga i raspirivao je plamen noseći ga prema gradu i kućama. Dio kuća je tada izgorio.²² U to vrijeme, za vrijeme najtežih i najznačajnijih borbi za osvajanje grada, umire sultan Sulejman II. Vjeruje se da je umro od kapi ili iscrpljenosti.²³ Veliki vezir Mehmed paša Sokolović pred vojskom je zatajio sultanovu smrt kako ne bi izgubili moral. Bila je to jedna od važnijih odluka u cijelih mjesec dana koliko je trajala opsada grada. Dana 7. rujna, u samu zoru, oko šest sati ujutro, Osmanlije su sve svoje snage uložili u završni napad na preostali dio Sigeta u hrvatskim rukama. Bacili su vatrene strijele i kugle i njima zapalili kuće.²⁴ Nije prošlo dugo i čitav je grad počeo gorjeti. Cijela osmanska vojska tada je počela jurišati prema Sigetu. Prema zapisima bilo ih je toliko da su prekrili čitava polja ispred Sigeta i da se ništa osim Osmanlija nije ni vidjelo.²⁵ U unutrašnjem dijelu Starog

¹⁹ Šarinić Marko: 450.obljetnica sigetske bitke, Numizmatičke vijesti, vol. 58, no. 69, 2016., str. 227

²⁰ Mijatović Anđelko: Iz riznice hrvatske povijesti i kulture, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 201

²¹ Črnko Franjo: Povijest Segeta grada, u: Nikola Zrinski. Branitelj sigeta grada,pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 30

²² Črnko Franjo: Povijest Segeta grada, u: Nikola Zrinski. Branitelj sigeta grada,pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 30

²³ Šarinić Marko: 450.obljetnica sigetske bitke, Numizmatičke vijesti, vol. 58, no. 69, 2016., str.227

²⁴ Mijatović Anđelko: Iz riznice hrvatske povijesti i kulture, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 201

²⁵ Črnko Franjo: Povijest Segeta grada, u: Nikola Zrinski. Branitelj sigeta grada,pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 32

grada Zrinski je imao samo dva velika topa i četrnaest malih. Hrane i vode više skoro i nije bilo.²⁶ Dok je grad gorio, Zrinski je svom komorniku zapovjedio da mu donese sto zlatnih dukata i to svih ugarskih i nijedan turski. Osim dukata tražio je i ključeve grada. Kada mi je komornik donio traženo, Zrinski je rekao:

„Vjerujte mi dobro, dokle ja budem mogal mojom rukom i sabljom gibati i vladati, da ovih sto dukat i ovih ključev gradckih nigdor ne će vzeti od mene, a po mojoj smrti, komu dopadu, neka mu budu, jer ja sam to prijel gospodinu Bogu, da me ne te Turci od šatora do šatora po turskom taboru voditi, ni ne će nitkor na moju dicu prstom kazati.“²⁷

Situacija je bila bezizlazna. Pomoći nije bilo ni od kuda. Reakcija Nikole Šubića Zrinskog na situaciju u kojoj se našao sa svojim braniteljima je ono što ga je vinulo među jedne od najslavljenijih junaka hrvatske povijesti. Odlučio se na juriš sa preživjelim braniteljima Sigeta. Bio je to juriš u vlastitu smrt, ali juriš s ciljem. Odlučili su sa sobom odvesti što više Osmanlija. Prije nego je branitelje grada poveo na juriš održao je govor:

„Moja braćo i vitezi! Evo vidimo vsi, kako nas gospodin Bog kaštiga ognjem, da nas ognjem naši neprijatelji zmogoše i ne toliko oni svojom moćjom, koliko nas oganj pogubi i zmože. Na vsem budi Gospodinu Bogu hvala! Mi moramo tu kaštigu prijeti za dobro od Boga, zač ni listo to za naše grihe, nego za inih orsagov grihe nas je otil kaštigati.

Zato vi dobro znate, kako sam ja prisegal najprvo, a vi potom po meni vsi ste prisegli na vernost, tako da mi ćemo ovdí skupa živiti i umriti. I hvala budi Gospodinu Bogu, da se jošće ni nijedna nevera mej nami našla dosada, i da i sada ne bude!

I ovo jur vidimo vsi, da ovdí našega ostanka dalje ne more biti, zač ako bismo

²⁶ Šarinić Marko: 450.obljetnica sigetske bitke, Numizmatičke vijesti, vol. 58, no. 69, 2016., str. 227

²⁷ Črnko Franjo: Povijest Segeta grada, u: Nikola Zrinski. Branitelj sigeta grada, pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 34

vse otili, tako ne moremo pred silom i ognjem ostati. Jedan je uzrok, da gorimo, a drugi da smo s malim (brojem), a treći, da jiliša nimamo, i da vam ditca i žene od glada i od žeje pomiraju. Zato ča očemo totu goriti? Hodimo, vitezi, van iz tog grada u Veliki grad i ondi se pobimo na lice s našimi neprijatelji i ondi pomrimo da nam bude po našoj smrti dobar i pošten glas! Ki umre, oće z Bogom biti, a ki ostane, oće vazda dobar glas imati. Zato ja oću biti prvi i ja oću najprvo pred vami pojt. Ča ja budem činil, to i vi činite! Vjerujte mi, moja braćo i vitezi, da vas do smrti nigdar neću ostaviti.“²⁸

Smatra se da je u borbama za grad Siget osmanska vojska izgubila osamnaest tisuća konjanika i sedam tisuća janjičara.²⁹ Osmanlije su Zrinskoga prvo ranili dva puta ga pogodivši iz arkebuze u tijelo, a zatim i ubili pogotkom u glavu. Njegovi branitelji borili su se još nekoliko trenutaka kako bi zaštitili njegovo tijelo, a zatim su i oni poginuli (Vuk Papratović, Nikola Kobac, Petar Patačić, Lovro Juranić). Uspjelo ih se spasiti samo sedam. Među njima su Ferenc Črnko, Stjepan Oršić i Berto Gereci.³⁰ U unutrašnjem dijelu Starog grada i posvuda oko njega ležala su mrtva tijela branitelja Sigeta.³¹ Upravo je ova junačka smrt branitelja grada koji su mjesec dana uspješno odolijevali napadima mnogo brojnije neprijateljske vojske bilo ono što se duboko dojmilo suvremenika. Ovo nije bila samo jedna duža opsada nekog grada, ova je bitka bila jedna od prvih prekretnica u osmanskom napredovanju prema zapadu Europe.³² Stoga ne čudi da je postala jedna od najslavnijih ratnih epizoda

²⁸ Črnko Franjo: Povijest Segeta grada, u: Nikola Zrinski. Branitelj sigeta grada, pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 35

²⁹ Mirošević Franko, Šanjek Franjo, Mijatović Anđelko: Povijest za drugi razred gimnazije, Školska knjiga, Zagreb, 1997., str. 287

³⁰ Šarinić Marko, 450. obljetnica sigetske bitke, Numizmatičke vijesti, vol. 58, no. 69, 2016., str. 227

³¹ Mijatović Anđelko: Iz riznice hrvatske povijesti i kulture, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 202

³² Mirošević Franko, Šanjek Franjo, Mijatović Anđelko: Povijest za drugi razred gimnazije, Školska knjiga, Zagreb, 1997., str. 287

hrvatske povijesti. Od bitke za Siget do bitke kod Siska (1566.-1593.) traje period početka krize stoljetne osmanske agresije na hrvatskom teritoriju.³³

3. KRATKI PREGLED KNJIŽEVNIH DJELA O OPSADI SIGETA

Velik je broj narodnih pjesama i općenito epskih, ali i lirskih djela hrvatske književnosti (i ne samo hrvatske, nego i slovenske, mađarske, austrijske, bosanske i turske) napisan o junaštvu Nikole Zrinskog (hrvatskog Leonide)³⁴ i sigetskih branitelja prilikom opsade Sigeta. Djela o junačkom podvigu Nikole IV. Zrinskog pisana su na hrvatskom, latinskom, njemačkom i talijanskom jeziku.³⁵ Osim književnih djela, junaštvo Zrinskog bilo je jednim od glavnih motiva školskih drama u isusovačkim gimnazijama u 18. stoljeću.³⁶ Osim pjesama lik hrvatskog junaka Nikole IV. Zrinskog ovjekovječen je i u operi Ivana Zajca *Nikola Šubić Zrinski*.³⁷ Tema je obrađena i u slikarstvu i kiparstvu. Što se lirskih ostvaraja tiče, ima ih zaista mnogo. Mnogo je bilo usmenih pjesama pa je prva takva zapisana u Prekomurskoj pjesmarici.³⁸ *Ban Miklouš Zrinski u Segetu gradu* bugarštica je napisana u Kotoru.³⁹ Deseteračka pjesma *Mujo Ljubović pod Segetom* nalazi se pod brojem 61 u Erlangenskom rukopisu koji je napisan u Srijemu prije dvjesto godina. Izdana je 1925. godine

³³ Knjiga 2: Povijest Hrvata: Od kraja 15. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata, Školska knjiga, 2005., str.13

³⁴ Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 2

³⁵ Črnko Franjo: Nikola IV. Zrinski i obsada Sigeta (1566.), u: Nikola Zrinski. Branitelj sigeta grada, pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 75

³⁶ Črnko Franjo: Nikola IV. Zrinski i obsada Sigeta (1566.), u: Nikola Zrinski. Branitelj sigeta grada, pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 75

³⁷ Muzička tragedija u 3 čina

³⁸ Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 4

³⁹ Črnko Franjo: Dodatak, u: Nikola Zrinski. Branitelj sigeta grada, pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 41

od Srpske Akademije. Pjesma je nastala među muslimanima u Hercegovini.⁴⁰ *Boj na Segetu* je najveća pjesma o opsadi Sigeta, a nalazi se u zbirci muslimanskih junačkih pjesama Koste Hörmanna. Zapisao ju je, kako se vjeruje, Miloš Kolić u Prozoru u Rami.⁴¹ Andrija Kačić Miošić napisao je deseteračku pjesmu *Pisma od bana Zrinovića i cara Sulimana trećega, koji obside Seget ungarski i pod njim umri na 1566.*⁴² Nepoznati kajkavski autor napisao je 1593.godine *Poemu o Sigetu i Žalosno vidim grlico.*⁴³ Neke pjesme iz Hrvatske Krajine koje tematiziraju lik Zrinskog su *Tamnovanje bana Zrinjanina, Ban Zrinjanin i Begzada djevojka*, deseteračka pjesma *Kako Nikola ban Zrinski, silni vitez, osveti Radivoja, slugu svoga, pogubljena od Malkoča bega, i kako Malkoč na zapovijed carevu poginu.*⁴⁴ Spomenut ću ovdje i dvije poskočice koje se pjevaju u novljanskom kolu, a to su *Zrinski bane i djevojka od Dunaja* i *Zrinski bane i njegov konj.*⁴⁵ Nikola Zrinski je u svoju knjigu *Adrianskog mora sirena* uklopio spjev *Propast Sigeta.*⁴⁶ Knjiga je napisana na mađarskom jeziku.

Junačku smrt Nikole Zrinskog tematiziraju i tri velika epa hrvatske književnosti. Prvi je *Vazetje Sigeta grada* Brne Karnarutića. Petar Zrinski objavljuje hrvatsku verziju *Adrianskog mora sirena* koju je na mađarskom jeziku napisao njegov brat Nikola. Treći veliki ep *Odiljenje sigetsko* piše Pavao Ritter Vitezović.

⁴⁰ Črnko Franjo: Dodatak, u: Nikola Zrinski. Branitelj sigeta grada, pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 41

⁴¹ Črnko Franjo: Dodatak, u: Nikola Zrinski. Branitelj sigeta grada, pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 41

⁴² Palameta Miroslav: Povijesni izvori za *Pismu od bana Zrinovića i cara Sulimana* Andrije Kačića Miošića, Nova Prisutnost, časopis za intelektualna i duhovna pitanja, vol. XII, no 2, 2014., str.206

⁴³ Vila Hrvatica: Hrvatsko pjesništvo humanizma i renesanse, ALFA, Zagreb, 1998., str. 159 i 162

⁴⁴ Črnko Franjo: Dodatak, u: Nikola Zrinski. Branitelj sigeta grada, pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 42

⁴⁵ Črnko Franjo: Dodatak, u: Nikola Zrinski. Branitelj sigeta grada, pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 43

⁴⁶ Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 6

Svakako ne bi trebalo zaboraviti prvu knjigu o opsadi Sigeta, a radi se zapravo o zapisima jednog svjedoka, točnije komornika samog Zrinskog-Ferenca Črnka *Podsjeđanje i osvajanje Sigeta*. Njegov je rukopis preveden na latinski, talijanski i njemački.

Vladislav Menčetić napisao je pjesnički odgovor na djelo Petra Zrinskog u *Trublji slovinskoj*.⁴⁷ Godine 1837. Mate Topalović piše dvanaesteračku pjesmu *Sigetu gradu*.⁴⁸ Godine 1866. Velimir Gaj piše kratki spjev u tri dijela *Nikola Zrinski, sigetski junak*. Iste godine svoju epsku pjesmu *Junak sigetski* izdao je i Ivan Trnski. Godine 1871. izlazi pjesma *Mač Nikole Zrinskoga* autora Ivana Zahara, a koju je uglazbio Ivan Zajc. Godine 1878. objavio je Andrija Palmović pjesmu *Zora Veronika Zrinska*, a iduće godine svoj sonet *Pred slikom Nikole Zrinskog* objavljuje Ljudevit Varjačić.⁴⁹ Josip Jelačić u svojoj četrnaestoj godini objavljuje pjesmu *Kralj Matija i Zrinović na onomu svijetu* na njemačkom jeziku.⁵⁰ Dimitrija Demetar objavljuje *Epilog k svečanoj predstavi Kornerova Nikole Zrinskoga*, a Ivan Kukuljević Sakcinski objavljuje dva djela, *Gradinu zrinjsku* i *Nikolu Zrinjskog*. Jovan Subotić piše *Zrinsku poputnicu*, Matija Ban Knez *Nikola Zrinski*, Petar Preradović *Nikoli Zrinjskomu*. Popis se nastavlja s Ivanom Trnskim i njegovim djelom *Nikola Zrinjski ili sigetsko junakovanje*. Vladislav Vežić piše *Sigetski junak Nikola Zrinjski*, a Đuro Klarić *Grof Nikola Šubić- Zrinjski, ban hrvatski, slavni junak sigetski*. Ivan Dežman se priključio autorima koji su obrađivali temu opsade Sigeta sa svojim djelom *Zrinjski*.⁵¹ Niz

⁴⁷ Palameta Miroslav: Povijesni izvori za *Pismu od bana Zrinovića i cara Sulimana* Andrije Kačića Miošića, Nova Prisutnost, časopis za intelektualna i duhovna pitanja, vol. XII, no 2, 2014., str.206

⁴⁸ Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 13

⁴⁹ Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 14

⁵⁰ Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 15

⁵¹ Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 718

se nastavlja: Franjo Marković *U boj*, Ivan Despot *Nikoli Zrinjskomu*, Krsto Pavletić *Vjerne sluge*, Ante Tresić Pavičić *Rat sunca s mjesecom* i Krsto Špoljar *Nagrada od zlata*.⁵²

4. BRNE KARNARUTIĆ

Brne Karnarutić je pjesnik podrijetlom iz Zadra. Rođen je između 1515. i 1520. godine.⁵³ Bio je plemićkog podrijetla i prvo je služio kao vojnik, točnije kao kapetan hrvatske konjičke čete što ga je dovelo u bliske susrete s Osmanlijama, a zatim se posvetio pravničkoj karijeri. Prije *Vazetja Sigeta grada* napisao je spjev *Izvarsita ljubav i napokon nemila i nesrićna smrt Pirama i Tižbe*. Pretpostavlja da je napisao još djela, ali ništa od toga nije sačuvano.⁵⁴ Poema *Izvarsita ljubav i napokon nemila i nesrićna smrt Pirama i Tižbe* nastala je na predlošku jedne metamorfoze čiji je autor Ovidije, ali ipak se ne može poreći izvornost ove Karnarutićeve poeme koja se ne može povezati s talijanskim prepjevima Ovidija. Iz Ovidijeve metamorfoze Karnarutić je preuzeo samo fabulu koju je prenio u svoje vrijeme i njemu ga prilagodio.⁵⁵ Književni se povjesničari nisu previše bavili ovom Karnarutićevom poemom. *Vazetje Sigeta grada* imalo je više sreće i postalo je predmet brojnih proučavanja, analiza i interpretacija.⁵⁶ Tome je svakako presudio odabir teme koja je bila aktualna ne samo tada, nego i kasnije pa je isticana autorova ljubav prema domovini, a ne

⁵² Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 719

⁵³ Franičević Marin: Povijest hrvatske renesansne književnosti, Zagreb, 1983., str. 521

⁵⁴ Franičević Marin, Švelec Franjo, Bogišić Rafo: Knj. 3, Od renesanse do prosvjetiteljstva, u: Povijest hrvatske književnosti u sedam knjiga, LIBER MLADOST, Zagreb, str. 91

⁵⁵ Franičević Marin, Švelec Franjo, Bogišić Rafo: Knj. 3, Od renesanse do prosvjetiteljstva, u: Povijest hrvatske književnosti u sedam knjiga, LIBER MLADOST, Zagreb, str. 92

⁵⁶ Franičević Marin, Švelec Franjo, Bogišić Rafo: Knj. 3, Od renesanse do prosvjetiteljstva, u: Povijest hrvatske književnosti u sedam knjiga, LIBER MLADOST, Zagreb, str. 93

toliko poetski ostvaraj.⁵⁷ Oba su djela tiskana nakon Karnarutićeve smrti 1573. godine.⁵⁸ Karnarutić je živio u vrijeme kada su Osmanlije opsjedali i Dalmaciju i sjeverne krajeve hrvatskih teritorija. Doživio je pad Ostrovice, borbu za Klis, Mohačku bitku pad Obrovca, Udbine, Jajca u Bosni i Hercegovini. Doživio je i junačku smrt Petra Kružića i pad Nadina. Sve je to pratilo veliko osiromašenje i iseljavanje stanovništva u sigurnije krajeve. Na kraju, doživio je i pad Sigeta.⁵⁹ Nije stoga čudno da ga se junačka smrt Nikole Šubića Zrinskog toliko duboko dojmila jer je Karnarutić živio u Zadru koji je još uvijek bio pod velikom ugrozom od Osmanlija i koji su oni nekoliko puta poslije još pokušali osvojiti.

4.1. VAZETJE SIGETA GRADA

Vazetje Sigeta grada prvo je autorsko djelo koje obrađuje tematiku opsade Sigeta i junačkog podviga Nikole Šubića Zrinskog. Osim toga, radi se i o prvom hrvatskom spjevu koji tematizira događaj iz hrvatske povijesti.⁶⁰ Djelo je tiskano u Veneciji 1584. godine, a u petnaestome stoljeću tiskana su još dva izdanja, jedno u Veneciji 1639. godine s pohvalnom pjesmom franjevca Klementa Jančetića iz Ozlja i jedno u sjevernoj Hrvatskoj 1661. godine koje je priredio Petar Fodroczy koji je intervenirao u čakavštinu Karnarutića što mu je bilo zamjereno. To je izdanje posvećeno Nikoli Zrinskom, praunuku sigetskog junaka Nikole Šubića Zrinskog i mađarskom pjesniku.⁶¹ *Vazetje* je napisano između 1568. i 1572. godine i posvećeno je „*prisvitlom i uzvišenom gospodinu Jurju Zrinskom, momu gospodinu*“ koji je bio sin velikog sigetskog junaka Nikole Šubića Zrinskog.⁶² Karnarutić je bio manirist, a manirizam se u hrvatskoj

⁵⁷ Franičević Marin: Čakavski pjesnici renesanse, Matica Hrvatska, Zagreb, 1969., str. 316

⁵⁸ Franičević Marin: Povijest hrvatske renesansne književnosti, Zagreb, 1983., str. 521

⁵⁹ Franičević Marin: Povijest hrvatske renesansne književnosti, Zagreb, 1983., str. 521

⁶⁰ Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 5

⁶¹ Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 5

⁶² Franičević Marin: Povijest hrvatske renesansne književnosti, Zagreb, 1983., str. 523

književnosti manifestira kao razdoblje koje se oslanja na renesansnu poetiku i njenu tradiciju, ali u kojem se već polako zapaža traganje za nekim novim pjesničkim izrazom i poticajem. Stoga je Karnarutićev spjev tipično djelo za razdoblje manirizma u kojem je nastalo. U *Vazetju* se osjeća težnja za novom orijentacijom po pitanju tematike, ali ipak je to još u začetku jer je vidljiva nedovoljna mogućnost i odlučnost da se ta novina poetski potpuno izrazi.⁶³ Djelo je temeljeno na zapisima svjedoka opsade Sigeta, Ferenc Črnka. Karnarutić se toliko oslanjao na Črnkovu kroniku da M. Šrepel piše da je *Vazetje Sigeta grada* zapravo kronika oplemenjena rimom.⁶⁴ Kasnije ću u nekoliko navrata objasniti zašto ta tvrdnja ne stoji. Djelo je imalo velik uspjeh što govori i činjenica da je do devetnaestoga stoljeća doživjelo još dva tiskanja. Imalo je i veliku važnost u oblikovanju povijesnih podataka o čemu govori i činjenica da su se braća Nikola i Petar Zrinski poslužili upravo *Vazetjem* da bi rekonstruirali povijesni tijek opsade grada i smrt branitelja.⁶⁵ Ono što je *Vazetje* toliko vinulo u visine je činjenica da je u prvom planu suvremenost, nacionalna povijest i nacionalna angažiranost u vremenima nacionalne ugroženosti i povijesna objektivnost postignuta oslanjanjem na Črnkove zapise.

4.1.1. POSVETA

Karnarutić je svoje djelo posvetio „*Prisvitlomu i uzvišenomu gospodinu Jurju Zrinskomu, momu gospodinu*“. On piše ovako:

⁶³ Kolumbić Nikica: Sigetska epopeja od manirizma do kasnog baroka u: Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584-1684), Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 400. obljetnice izdanja "Vazetja Sigeta grada" Brne Karnarutića (Venecija 1584) i 300.obljetnice izdanja "Odiljenja sogetskog" Pavla Vitezovića (Linz 1684), Zadar, 1986., str. 3

⁶⁴ Kolumbić Nikica: Sigetska epopeja od manirizma do kasnog baroka u: Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584-1684), Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 400. obljetnice izdanja "Vazetja Sigeta grada" Brne Karnarutića (Venecija 1584) i 300.obljetnice izdanja "Odiljenja sogetskog" Pavla Vitezovića (Linz 1684), Zadar, 1986., str. 4

⁶⁵ Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 5

„Uveličani gospodine Jurju, premda slavni neumrli glas bivšega gospodina Miklouša Zrinskoga, oca tvoje milosti, slove i sluti će do suda svita prohodeći od naroda do naroda bez svakoga pisanja slavom njegove milosti, ništa ne manje, naslidujući ja stope starih pisnikov, koji petjem svojim vazda navistevali jesu svitu hrabrosti poglavitih ljudi, odlučih ja ispuniti dug moj, ovim ako i prezrednim slogom svitu navistiti kolikogod izvarsite hrabrosti istoga gospodina oca milosti tvoje, a navlastito koju on učini v pogibil grada Sigeta. I prikažuju ti to malo muke moje na čast i poštenje tvojega gospostva moleći te da se dostojiš prijati ovi mao dar od mene sluge tvoga, koji tebi s velikim sarcem poklanjam, prikažuju i umiljeno priručam.

Tvoje milosti sluga, Brne Karnarutić Zadranin“⁶⁶

U svojoj se posveti Karnarutić s izrazitim poštovanjem obraća Jurju Zrinskom kojemu posvećuje svoje djelo. On je već tada bio svjestan veličine podviga kojeg je učinio Nikola Šubić Zrinski u Sigetu pa zato i ističe da će on postati vječno slavan čak i bez pisanih djela, samo po usmenim pričama i predajama. Riječ o njemu i junačkoj obrani Sigeta, posljednje crte obrane kršćanstva pred Osmanlijama, prenosit će se zasigurno s koljena na koljeno. Nije mogao biti više u pravu.

Branko Vodnik zaključuje iz rečenice u kojoj Karnarutić piše o „*slavnom neumrlom glasu bivšega gospodina Miklouša Zrinskoga*“ da je on službovao kao kapetan u vojsci Nikole Zrinskog⁶⁷ što nije nemoguće ako se sjetimo da je Karnarutić imao vojničku karijeru, ali smatram da je malo vjerojatno. Moje je tumačenje da Karnarutić ovdje govori o Nikoli Zrinskom kao preminulom, a ne kao o bivšem zapovjedniku.

Smatra svojom dužnosti pa i dugom prema junaštvu Nikole Zrinskog ostaviti zapis o tom junačkom podvigu pa stoga piše Jurju Zrinskom da će to

⁶⁶ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 3

⁶⁷ Franičević Marin: Povijest hrvatske renesansne književnosti, Zagreb, 1983., str. 531

učiniti svojim makar i neuređenim spjevom (*odlučih ja ispuniti dug moj, ovim ako i prezrednim slogom svitu navistiti*). Kako bi ispunio svoj dug, Karnarutić se oslonio na tradiciju starijih pjesnika, na tradiciju renesanse i naših renesansnih predstavnika, posebice Marulića i njegovu *Juditu*.⁶⁸

4.1.2. INTERPRETACIJA

Vazetje Sigeta grada sastoji se od četiri "dila", pjevanja. U ta se četiri dila Karnarutić ne udaljuje od povijesnog okvira događaja što je izravna posljedica oslanjanja na Črnkovu kroniku. Stoga *Vazetje Sigeta grada* pored drugih epova koji obrađuju istu tematiku djeluje kao čisto iznošenje činjenica. Karnarutić navodi samo istinite i konkretne činjenice relevantne za temu koju obrađuje. Udaljava se od takvih činjenica samo prilikom opisa sultana Sulejmana i njegove vojske.⁶⁹ Karnarutić se toliko oslanja na Črnkovu kroniku kako bi svoje djelo učinio što više povijesno vjerodostojnijim što ne čudi kada se uzme u obzir da *Vazetje Sigeta grada* ima strogo definiranu patriotsku i obrambenu misiju.⁷⁰ Spjev je napisan dvostruko rimovanim dvanaestercom. U stihu nisu prisutna marulićevska ponavljanja kao što je to slučaj u *Smrti Pirama i Tižbe*. Po ritmičnosti Karnarutićev je stih najbliži Zoranićevu, radi se naime o tipičnom čakavskom dvanaestercu koji je često dosta tvrd.⁷¹ Oslanjanje na Marulića, koje sam spomenula u prethodnom poglavlju, vidi se u stilu i u jeziku. Karnarutić preslaguje riječi kako bi postigao željenu rimu i broj slogova koji će odgovarati

⁶⁸ Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 5

⁶⁹ Kolumbić Nikica: Sigetska epopeja od manirizma do kasnog baroka u: Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584-1684), Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 400. obljetnice izdanja "Vazetja Sigeta grada" Brne Karnarutića (Venecija 1584) i 300.obljetnice izdanja "Odiljenja sigetskog" Pavla Vitezovića (Linz 1684), Zadar, 1986., str. 8

⁷⁰ Švelec Franjo: Iz naše književne prošlosti (studije iz starije hrvatske književnosti), Književni krug, Split, 1990., 141

⁷¹ Franičević Marin, Švelec Franjo, Bogišić Rafo: Knj. 3, Od renesanse do prosvjetiteljstva, u: Povijest hrvatske književnosti u sedam knjiga, LIBER MLADOST, Zagreb, str. 95

stihu kojim piše. Kolumbić kao primjer navodi riječi *zloć* umjesto *zloća* u stihu „*Sablje mu zuk zveča i njega sile zloć*“⁷² i *toli* umjesto *tla* u stihu „*za timi kolove gvozdene do toli*“⁷³. Osim toga, koristi se i metaforikom koja je karakteristična za Marulića pa i neke tipične riječi koji je taj pjesnik koristio. Isti se utjecaj vidi i u stihu „*k sebi čini zvati pišac trikrat troj*“⁷⁴ što znači devet kao što i kod Marulića „*tri krat troj divička okola*“ znači devet muza.⁷⁵ Da svoj spjev Karnarutić gradi na osnovi koju je Marulić postavio svojom *Juditom* najviše pokazuje način kako autor opisuje sultanovu vojsku i sultana Sulejmana. U Karnarutićevu opisu ima zaista mnogo podudaranja sa Marulićevim opisom Holoferna i njegove vojske. Kolumbić ističe da tome svakako pridonosi i činjenica da su se povijesne činjenice vezane za sultana Sulejmana i Holoferna i opsade Sigeta i Betulije već same po sebi poklapale.⁷⁶ Ipak se vidio odmak jer je u vrijeme renesanse kada je Marulić pisao svoju *Juditu*, koja je tipično renesansno djelo, postojala logička povezanost između dužine određenih dijelova i njihove važnosti. Slijedom toga bi, pošto se Karnarutić oslanjao na Marulića i njegovu *Juditu*, trebalo shvatiti kako je opis sultana i njegove vojske zapravo temeljni događaj u djelu. Ipak to nije, opis sultana i vojske je za

⁷² Karnarutić Brne: *Vazetje Sigeta grada*, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 4

⁷³ Karnarutić Brne: *Vazetje Sigeta grada*, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 10

⁷⁴ Karnarutić Brne: *Vazetje Sigeta grada*, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 13

⁷⁵ Kolumbić Nikica: *Sigetska epopeja od manirizma do kasnog baroka* u: *Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584-1684)*, Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 400. obljetnice izdanja "Vazetja Sigeta grada" Brne Karnarutića (Venecija 1584) i 300.obljetnice izdanja "Odiljenja sigetskog" Pavla Vitezovića (Linz 1684), Zadar, 1986., str. 3

⁷⁶ Kolumbić Nikica: *Sigetska epopeja od manirizma do kasnog baroka* u: *Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584-1684)*, Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 400. obljetnice izdanja "Vazetja Sigeta grada" Brne Karnarutića (Venecija 1584) i 300.obljetnice izdanja "Odiljenja sigetskog" Pavla Vitezovića (Linz 1684), Zadar, 1986., str. 4

Karnarutića samo usputna karakterizacija sultana kojoj je cilj naglasiti njegovu veličinu i osvajačku moć.⁷⁷ Zašto je baš ovako Karnarutić napravio odmak od Marulića? Razlog je taj što je Karnarutić manirist, a Marulić renesansni autor. Upravo je razbijanje prostornog jedinstva nepostojanjem logičnog odnosa između dužine jednog dijela djela i njegove važnosti jedno od obilježja manirizma. Osim toga kod manirističkih autora pojedini dijelovi mogu djelovati samostalno i imati zasebnu funkciju unutar cijelog djela. Takav je opis sultana i njegove vojske.⁷⁸ Tim odstupanjem od Marulića Karnarutić je dao svoj subjektivni prinos djelu i nikako ga se ne može nazvati samo imitatorom ili lošim pjesnikom. Još jedan odmak od Marulića i Zoranića vidi se u samom odabiru teme. Švelec ističe da se on ne inspirira biblijskim pričama kao što se istima inspirirao Marulić za *Juditu* (ali ne samo nju, nego i *Historiju od Suzane* i *Davidijadu*), kao što ni ne stvara svoju konstrukciju za oblikovanje ideja kao što to čini Zoranić prilikom pisanja *Planina*. Njegova orijentacija je usmjerena prema suvremenim zbivanjima.⁷⁹ Stilska sredstva su u *Vazetju* poprilično rijetka, a ona na koja nailazimo su redovito s područja metaforike i komparacije, ali i tada su vrlo jednostavne sa samo ponegdje razvijenijim pojavljivanjima.⁸⁰ Koristi i figure nadmašivanja, iako i to rijetko. Jedan primjer je autorova misao o slavi Zrinskoga i vojnika koji su bili uz njega. On ističe da će njihova slava

⁷⁷ Kolumbić Nikica: Sigetska epopeja od manirizma do kasnog baroka u: Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584-1684), Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 400. obljetnice izdanja "Vazetja Sigeta grada" Brne Karnarutića (Venecija 1584) i 300.obljetnice izdanja "Odiljenja sigetskog" Pavla Vitezovića (Linz 1684), Zadar, 1986., str. 4

⁷⁸ Kolumbić Nikica: Sigetska epopeja od manirizma do kasnog baroka u: Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584-1684), Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 400. obljetnice izdanja "Vazetja Sigeta grada" Brne Karnarutića (Venecija 1584) i 300.obljetnice izdanja "Odiljenja sigetskog" Pavla Vitezovića (Linz 1684), Zadar, 1986., str. 4

⁷⁹ Švelec Franjo: Iz naše književne prošlosti (studije iz starije hrvatske književnosti), Književni krug, Split, 1990., str. 142

⁸⁰ Švelec Franjo: Iz naše književne prošlosti (studije iz starije hrvatske književnosti), Književni krug, Split, 1990., str. 144

trajati dok budu tekle rijeke ili svijetlilo sunce.⁸¹ Dakle zauvijek.

Što se tiče jezičnih odrednica ovog djela, jasno je da se Karnarutić kao temeljem poslužio čakavskim narječjem. Vončina ide još detaljnije pa kaže da je kao jezični temelj uzet zadarsko-ninski dijalekt, a nakon toga ga smješta u kontinuitet zadarskog književnog kruga.⁸² Ipak i tu postoje iznimke. Ne samo da je Karnarutić radio odmaka od svojih prethodnika Marulića i Zoranića, nego je radio odmaka i od jezičnih osobitosti zadarskog književnog kruga. Razlog tim odmacima su njegovo oslanjanje na Črnkovu kroniku koja je pisana hibridnim narječjem, ali sa sjevernočakavskom osnovom.⁸³

4.1.2.1. PRVI DIL

U *prvom dilu* Karnarutić opisuje Nikolu IV. Zrinskog i sultana Sulejmana zajedno s njegovom vojskom. Odmah u početnim stihovima najavljuje temu spjeva: „*Gospode i knezi hrvatskih tolikoj / turačkih vitezi, sada poju poboj / pri gradu Sigetu kojino se j' zgodil*“.⁸⁴ Ovi stihovi kojima Karnarutić započinje su nužno tako epski upravo zbog epske teme kojom se autor bavi.⁸⁵ U nekim se je segmentima Karnarutić udaljivao od Črnkove kronike, dodajući opise ili inkorporirajući svoj stav kako bi pojačao raspoloženje epa. Tako na primjer u dijelu gdje daje opis sultana Sulejmana piše: „*a na njem hazdija zgolja zlata tkana / na dar malo prija ka mu biše dana / iz ruke krstjanske. Nut ruga, nut*

⁸¹ Švelec Franjo: Iz naše književne prošlosti (studije iz starije hrvatske književnosti), Književni krug, Split, 1990., 144

⁸² Vončina Josip: O jezičnim kontaktima u Karnarutićevu „Vazetju Sigeta grada“, u: Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584-1684), Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 400. obljetnice izdanja "Vazetja Sigeta grada" Brne Karnarutića (Venecija 1584) i 300.obljetnice izdanja "Odiljenja sigetskog" Pavla Vitezovića (Linz 1684), Zadar, 1986., str. 21

⁸³ Vončina Josip: O jezičnim kontaktima u Karnarutićevu „Vazetju Sigeta grada“, u: Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584-1684), Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 400. obljetnice izdanja "Vazetja Sigeta grada" Brne Karnarutića (Venecija 1584) i 300.obljetnice izdanja "Odiljenja sigetskog" Pavla Vitezovića (Linz 1684), Zadar, 1986., str. 21

⁸⁴ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 4

⁸⁵ Franičević Marin: Čakavski pjesnici renesanse, Matica Hrvatska, Zagreb, 1969., str. 320

smiha, / nut šibe poganske nad nami cić griha!“⁸⁶ Ovaj dio je Karnarutić dodao kako bi naglasio neslogu kršćana jer jedni se bore za sebe i svoju vjeru dok drugi poklanjanju sultanu haljinu koja je istkana zlatnim koncima. U nastavku opisa piše: „*Pason se j' opasal Stipana hercega, / a sablju pripasal biše Kenderbega*“⁸⁷ *Pas Stipana hercega* je pojas posljednjeg bosanskog kralja Stjepana Tomaševića koji je poginuo od ruke Osmanlija, a Skender-beg čiju je sablju sultan nosio je Kastriotić, hrabri ratnik koji se uspješno borio protiv Osmanlija do svoje smrti 1468. godine.⁸⁸ Ovdje Karnarutić dodaje posebnu opasku o sultanu Sulejmanu kao općenito i o Osmanlijama na prostoru Balkana. Oni su veliki osvajači i Karnarutić ne propušta u ovom spjevu o slavnom junačkom podvigu Nikole Šubića Zrinskog naglasiti s kakvim se on osvajačima suočio i da je otpor takvoj sili već sam po sebi bio čin hrabrosti. Karnarutić dodavanjem ovog detalja sultanovoj odjeći sugerira osmansku nadmoć i trijumf i skršeni otpor kršćanskih junaka. Ovim se dodatkom Karnarutić odvojio od Črnkove kronike i unio vlastitu ideju u svoje djelo i još jednom pokazao da nije tek puki imitator.⁸⁹

Svakako treba napomenuti Karnarutićevo objektivnost prilikom pisanja o sultanu. Piše o njemu: „*soltan Soliman, / pripuke dobe star, da čestiti poganin*“.⁹⁰ Ta objektivnost proizlazi iz oslanjanja na Črnkovu kroniku i iz Karnarutićeve potpune trijeznosti i lišenosti mržnje. Kako je najavio u posveti, on svome zadatku pristupa vrlo ozbiljno želeći prikazati povijesnu istinu o

⁸⁶ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 7

⁸⁷ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 7

⁸⁸ Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 5

⁸⁹ Švelec Franjo: Iz naše književne prošlosti (studije iz starije hrvatske književnosti), Književni krug, Split, 1990., str. 145

⁹⁰ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 4

junaštvu hrvatskog junaka, a to nije htio degradirati lažnim opisima sultana potaknutim mržnjom. Stoga on bez trunke mržnje piše o sultanovim vojnim uspjesima, nigdje ne pretjerujući. Istina mu je bila prioritet nad poezijom.⁹¹

„On razbi Gazelu, Mamaluke pobi, / tja dari k Babelu Jejipat vas dobi. / On slavni Biograd vaze svojom silom, / potom, kako bi rad, Rudu hrabrim dilom. / On Ugre razbivši, da mu se Budin grad, / Lauša ubivši kino biše kralj mlad. / Sablje mu zuk zveča i njega sile zloć / tja v Nimce prik Beča, tolika mu bi moć.“⁹²

Jedino je u hvalama ponekad pretjerao, ali to je tipično obilježje razdoblja u kojem je stvarao.⁹³ U stihovima kojima opisuje sigetskog junaka Zrinskog hvale ne nedostaje: *„zgodí se da buduć u tom Sigetu knez / Mikloš Zrinski, moguć gospodin i vitez/ visoka plemena a rukom hrabreni, / poštena imena i vojnik ognjeni. / Biše hrvatski ban, hrvatski štit tokoj“⁹⁴*

Svoju hvalu Zrinskog završava u maniri stoljeća, kao što je to prije njega radio Hanibal Lucić⁹⁵: *„Nimam toliku vlast, nimam moć toliku,/ da zreku njega čast i slavu veliku, / da ovo dij svaki da se ne nahodi/ sada vitez taki ča god sunc' obhodi.“⁹⁶*

Najuspjeliji dio *prvog dila* je svakako opis sultana Sulejmana za koji se slobodno može reći da si je Karnarutić dao malo slobode. Ovaj dio Karnarutić piše nesputano. Opis sultana Sulejmana i njegova konja je izrazito opširan i pokriva sve, od držanja, izgleda, oprave pa čak i hoda. *„Pod njim biše konj vran, arapski, pastušat, / mej mnoštvu konji zbran, v tri putonog, zvizdat; / kopita*

⁹¹ Franičević Marin: Čakavski pjesnici renesanse, Matica Hrvatska, Zagreb, 1969., str. 322

⁹² Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 4

⁹³ Franičević Marin: Čakavski pjesnici renesanse, Matica Hrvatska, Zagreb, 1969., str. 320

⁹⁴ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 4

⁹⁵ Franičević Marin: Povijest hrvatske renesansne književnosti, Školska knjiga, Zagreb, 1983., str. 532

⁹⁶ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 5

*visoka, noge čiste, zdrave, /čivela široka, a sve kosti prave, / u trbuhu pupčast, mala boka, svaljen, / a u sapih klupčast, stepen, prizat, hvaljen;*⁹⁷
*„A on jahaše prav zlovoljan, star i sid, / u nogah malo zdrav, u licih jure blid, / tanjahat u pasu, a u pleći širok, / čestit car va glasu, a vrat mu bil visok, / nos tanak, pokučen; imaše tih pogled“.*⁹⁸

Za ovaj opis se često piše da je zanimljiv zbog ekonomičnosti izraza i reljefnosti ocrtavanja⁹⁹, no nije samo u tome vrijednost ovog poduzetog opisa sultana. Švelec ovdje s neskrivenim divljenjem ističe da nema nijedne riječi niti konstatacije u prenesenom značenju, a metrički i ritmički je sve toliko dobro organizirano i naglašeno da i plastično i živo prikazuje opisivani predmet, točnije osobu.¹⁰⁰ Kao što sam već spomenula, ovim je Karnarutić htio naglasiti veličinu protivnika s kojim su se sigetski junaci morali suočiti, naglašavajući time suptilno njihovu hrabrost.

Postoji jedna leksička zanimljivost u idućem odjeljku *Vazetja*: *„Jahaše prid njimi sanžak Tajileri / s junaci svojimi š čapljenimi peri, / i kih su zastave, horugve i dundar / i ine oprave ke drži čestiti car.“*¹⁰¹

Ovdje treba pozornost obratiti na činjenicu da Karnarutić zapisuje tri sinonima-*zastava, horugva, dundar*. Vončina smatra da su sinonimi uvršteni u djelo proizašli iz tri različita izvora koja su se preplitala u pisanom Karnarutićevu jeziku. Jedan je izvor govor priprostog naroda na zadarskom području (*zastava*), drugi je izvor pisana jezična tradicija (crkvenoslavenska riječ *horugva*) i treći je

⁹⁷ Karnarutić Brne: *Vazetje Sigeta grada*, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 4

⁹⁸ Karnarutić Brne: *Vazetje Sigeta grada*, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 7

⁹⁹ Švelec Franjo: *Iz naše književne prošlosti (studije iz starije hrvatske književnosti)*, Književni krug, Split, 1990., str. 144

¹⁰⁰ Švelec Franjo: *Iz naše književne prošlosti (studije iz starije hrvatske književnosti)*, Književni krug, Split, 1990., str. 144,145

¹⁰¹ Karnarutić Brne: *Vazetje Sigeta grada*, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 8

izvor turski jezik iz kojeg je posuđena riječ *dundar*.¹⁰²

Na kraju prvog pjevanja vojska dolazi do Sarajeva, podiže zastavu i postavlja svoj tabor na prostoru dvije milje, jede i pije.

4.1.2.2. DRUGI DIL

Drugi dil počinje sultanovom naredbom da mu se prebroji vojska. „*Silan car, hteć znati te njega vojske broj, / k sebi čini zvati zbor pišac trikrat troj / ter jim zapovida da ju pisat zajdu, / do tretoga obida da se pri njem najdu.*“¹⁰³

Prebrojali su da sultanove vojske ima: „*zapisaše ki bihu odseli / konjиков s kih baše tuj bihu doveli / Četiresto tisuć, a sto tisuć pišac.*“¹⁰⁴ Te su brojke preuveličane što je sasvim normalna pojava jer se u Karnarutićevo vrijeme preuveličavalo kako bi se zadivio čitatelj.

Karnarutić piše da sultan usmjerava vojsku prema Dravi kako bi ista prešla preko rijeke na drugu stranu. Za taj prelazak zadužen je Hasan beg. „*Zazva k sebi baše, reče im: „Kruže moj, / sprav'te rede vaše v kih grem na poboj, / ter put upravite udilj rici Dravi, / pri njoj mi spravite šatore u spravi. / A da mi Hasan beg prik nje most načini/ ni postav ni poleg, da se ne prihini.*“¹⁰⁵

Spjev se nastavlja Karnarutićevim opisom goleme vojske koja je krenula prema rijeci Dravi. On ističe zastrašujuć izgled te vojske koja korača prema svojem cilju. Zastave se vijore, vojska je posložena i pokriva velik dio zemlje na kojoj

¹⁰² Vončina Josip: O jezičnim kontaktima u Karnarutićevu „Vazetju Sigeta grada“, u: Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584-1684), Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 400. obljetnice izdanja "Vazetja Sigeta grada" Brne Karnarutića (Venecija 1584) i 300.obljetnice izdanja "Odiljenja sigetskog" Pavla Vitezovića (Linz 1684), Zadar, 1986., str. 23

¹⁰³ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 13

¹⁰⁴ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 13

¹⁰⁵ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 13

se nalazi. Istaknut ću jednu zanimljivost na koju sam naišla u jednom stihu unutar spomenutog opisa. Karnarutić piše: „*Biše ju zgledat strah gdi joj vitar vija / horugve zgar, a prah spod nje k nebu svija.*“¹⁰⁶ Zanimljivo je da ovdje Karnarutić koristi samo riječ *horugva*, ali ne i druga dva sinonima koja je koristio u prvom dilu. Ne bih rekla da se radi o propustu ili nekonzistentnosti autora, a iz iskustva kojeg sam stekla proučavajući Karnarutićevo književno stvaralaštvo pišući ovaj završni rad zaključujem da nijedna riječ nije slučajno unesena u *Vazetje*. Sve je dobro promišljeno, naposljetku već u posveti vidimo koliko ozbiljno Karnarutić pristupa svome zadatku. Moguće da je opis moćne i zastrašujuće vojske htio u kontrast staviti sa kršćanima na koje se ta vojska namjerila pa stoga ovdje koristi isključivo crkvenoslavensku riječ *horugva*. Jedna crkvenoslavenska riječ među puno više turcizama koje autor koristi opisujući pohod zastrašujuće vojske simbolizira hrabrost sigetskih branitelja čiji se broj utapao u puno većem broju osmanske vojske, ali ipak su hrabro stali protiv svojeg neprijatelja i pružili otpor. Nakon tog opisa Karnarutić u svoje djelo uvodi kratku pučku priču o gradnji mosta preko Drave. „*U malo vremena množ dasak snesoše/ i mnogo slimena gdi su sinokoše/ niz Osika doli srid zelene trave, / gdi ta beg oholi most čineć prik Drave/ u manje deset dan jak, tvrd, dug milju most/ prik vrulj, priko blata zdan, prik rike zbija most, / da na brodih prija biše se prebrodil/ sanžak Taralija, ki j' prid vojskom hodil.*“¹⁰⁷ Grupa branitelja Sigeta pod vodstvom Gašpara Alapića napada nepripremljene Osmanlije i odnosi pobjedu. Franičević ističe da se ovdje radi o poprilično naturalističkom opisu¹⁰⁸ što stvarno je istina kao što se i vidi u ovim stihovima: „*Tomu kopus pade, ta čingriju vrže,/ ta konja popade, tomu se otrže,/ ta sablju plati da čini ča more,/ ta plaće obrati bižeć zlo ter gore;/ tomu glava hvrkne kad sabljom*

¹⁰⁶ Karnarutić Brne: *Vazetje Sigeta grada*, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 14

¹⁰⁷ Karnarutić Brne: *Vazetje Sigeta grada*, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 15

¹⁰⁸ Franičević Marin: *Povijest hrvatske renesansne književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1983., str. 533

*udare,/tog kopje brkne, toga konj potare*¹⁰⁹

Slijedi opaska na račun poraženih Osmanlija: „*Tu bi Turkom škode, naši se vesele,/ za sužnje jih vode, oni se dresale. Našim bi dika i čast, a Turkom sramota/ jer izgubiše vlast od svoga života./ Ki biše čestit beg žešće se je sakril,/ izgubiv svoj šereg ter sramotom prikrl./ Po tom može znati svak ki je vojvoda/ da j' brez straže stati sramota i škoda./ Gdi je triba bditi, toti spati ne htij,/ kad se triba biti, tad zdravice ne pij!*“¹¹⁰ Povratak grupe branitelja u Siget sa plijenom prati radost onih koji su ih dočekali i bugarenje. Branitelji dolaze do Zrinskog koji im stiše ruke i priprema gozbu. Ističu se stihovi: „*A Hrvate bihu njegove dvora čast/ i u njem imihu svaku ogoju i vlast*“¹¹¹ Može izgledati pomalo čudno ovo iznenadno naglašavanje hrvatstva, ali svako čuđenje nestaje kada se uzme u obzir povijesni kontekst unutar kojeg se Karnarutić nalazi. Zadar je pod stalnom ugrozom od Osmanlija, a pokoren od Mlečana.¹¹² On ima potrebu naglasiti pripadnost hrvatskom narodu pa se i ovaj stih ubraja među one kojima autor simbolično iskazuje otpor svakom pokoravanju stranoj vlasti. Dil završava dolaskom uhode i naviještanjem predstojeće bitke. „*V tom veselju steći, uhoda pripade/ s koga ih, ne mneći, ovi glas zapade:/ da će car dopriti pod Seget očito,/ da bi znal umriti pod njim stanovito. / Kad jim sve to zusti, svak ima zle misli,/ svak večeru pusti, svaki se zamisli./ Gospodin Zrinski stav: „Zlovoljni ne stojte,“/ reče, „da j' cesar zdrav, ništor se ne bojte!“/ „Nije nas nišće strah u viteških dili,/ jer znamo da smo prah, gospodine mili!/ Da, oh,*

¹⁰⁹ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 16

¹¹⁰ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 16

¹¹¹ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 19

¹¹² Franičević Marin: Povijest hrvatske renesansne književnosti, Školska knjiga, Zagreb, 1983., str. 533

more biti da ni skrbi za nas, / misleć da je' biti silom ka gre na nas,/ ku j' teško dobiti, jer je daleč viš nas. “¹¹³

4.1.2.3. TREĆI DIL

U *trećem dilu* Karnarutić i dalje ulaže trud u objektivno prikazivanje događaja kojeg tematizira pa piše o sultanovim djelima milosti nakon prelaska Drave. „*Tu mnogo almuštva učini ubogim/ i poda zaduštva svojim hožam mnogim.*“¹¹⁴ No odmah zatim vidimo drugu stranu sultana jer u tom trenutku saznaje za poraz koji je pretrpjela njegova vojska od grupe branitelja Sigeta, a kojeg je Karnarutić opisao u drugom dilu. Iz sultana progovaraju ljudski osjećaji, on je poljuljan, umoran, bijesan, a potom odlučan da zauzme Siget. On kaže: „*„Ja sam slavno caril“, reče, „ do ovih lit,/ u kih sam ostaril, da me se j' bojal svit,/ klanjal se i harač sa svih stran mi nosil,/ moleć i čineć plač od mene mir prosil./ A sad pod starost gdi j' sa mnom sva moja vlast,/ nut gdo mi na žalost, gdo l' mi ne čini čast;/ da poznati te vred već se usudiše,/ komu l' smrsi se red, koga li zbudiše!*“¹¹⁵ Prijetnja se uvlači u raspoloženje djela, Karnarutić postiže napetost polako uvodeći čitatelja u bitku. On kontrastira sultanov govor hvalom usmjerenom prema hrvatskom junaku, Zrinskom: „*Kad začu to oni Zrinski, zeleni bor,/ Kogano zvon zvoni prik sve svita gor,/ mudar kako guja, a smić kakono lav*“¹¹⁶ na što odmah nastavlja njegovim govorom sigetskim braniteljima: „*reče: „Moji sini i ma bratjo mila, / ki ne biste lini na vojnička dila,/ da mnoge hrabrosti učiniste svude,/ da su vam svitlosti, dočim god svit bude./ Vi ste mnoge čete turačke razbili / i njihove kmete za robje vodili./ Vi*

¹¹³ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 20

¹¹⁴ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 21

¹¹⁵ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 21

¹¹⁶ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 21

mnozi šerezi turački tiral/,/ i baše i bezi sprid vas umirali./ Vi, sluge priverni svitlosti cesara,/ vitezi nesmerni protiv sili cara!“ (...) „ne bojte se smrti ka će svih razvesti,/ da veselo svaki, hrabro i umiče/ uščekaj boj taki, ter se rvi smiče!/ Bolje se j' rvati, viteški opriti/ neg sramotno dati! Jer, je li umriti:/ gdo s poštenjem spravan na ov svit umira/ vični mu glas slavan do nebes dopira¹¹⁷“ (...) „Premda nas njega moć u boju primože,/ vik nam dan, nigdar noć već biti ne može,/ jer svršiv ovi trud, pojt nam te duše v raj.“ (...) „Ni sad vas ne ostavim, jer mi je s vas obraz bil:/ istinu vam pravim, moje ste duše dil.“¹¹⁸

Govor Zrinskoga zauzima dobar dio trećeg dila, a dobiva i na dramatičnosti krećući se od ohrabrenja do poticaja na borbu i osjećaj zajedništva te poziv na jedinu pravu vjeru kojoj se treba okrenuti u teškim trenucima kakvi su zadesili branitelje. Karnarutić je toliko unio u govor Zrinskoga da na trenutak sam početak bitke pada u drugi plan, a nijedan čitatelj ne ostaje ravnodušan prema osjećaju kojeg Zrinski budi u braniteljima. Prepliću se osjećaji straha, zajedništva, ohrabrenja, ljubavi prema svojoj zemlji i svojoj vjeri. Čak ni u tom zanosu Karnarutić ne propušta točno bilježiti povijesne činjenice, pa i ovdje koristi priliku da čitatelja obavijesti o broju branitelja Sigeta: „*Dvi tisuć tristo nas, svi krstjanske vire,/ ne bojmo se tih pas ki nam zubi cire!*“¹¹⁹ Ipak se mijenja Karnarutićeva perspektiva prema Osmanlijama i on ih počinje nazivati psima. Naglašena je i činjenica da su svi branitelji Sigeta bili kršćani što je simbolično ohrabrenje u vremenu nakon Tridenskog koncila. Čak i sultan osjeća promjenu, od poleta kojim je poslao svoje vojnike u borbu dolazi do jada i bijesa koji proizlaze iz scena koje je vidio podno zidova Sigeta, a u kojima stradavaju njegovi vojnici i u kojima osjeća smrad leševa. Zove Mehmed pašu Sokolovića

¹¹⁷ Za stotinjak godina će Fran Krsto Frankopan istu ideju zapisati dobro nam poznatim riječima: „Navik on živi k izgine pošteno.“

¹¹⁸ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 22,23

¹¹⁹ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 25

i govori mu zapovijedi kojima Karnarutić završava treći dil najavljujući veliku nesreću za Siget: „*Sokolović- bašu zvav, prid njim gdi stoji:/ „Ti znaš gorku čašu koja me sad poji!/ A čaša ova jest da ta sigetska zloć,/ mnim, da će s mista stest svu moju velu moć,/ blago moje hazne sve mi rasaka/ i moju krv lazne, haj srićo opaka!/ Brzo, brzo! Ne stoj, ne budi lin ni tih!/ Znesi buzdohan moj, njim k zidu tiraj svih,/ na Siget navali, jagmi ga i mori,/ ognjen ga popali, svega ga razori!*“¹²⁰

4.1.2.4. ČETVRTI DIL

Četvrti dil započinje pozivom Mehmed paše Sokolovića pašama i vezirima da krenu na jedan posljednji juriš na Siget. Zanimljiv je opis sultanove smrti: „*Bolestan buduć car prid šatorom stojeć,/ Vidiv od svojih har, zlu se koncu bojeć,/ žalost mu našade, obuja ga tuga,/ i vas se pripade došad blije luga./ Zlo mu srce tuče, smrtni ga znoj kosi,/ k njemu se smrt vuče da si ga prikosi./ Kada k njemu zajde ta Sokolović beg,/ ležeći ga najde, mrtvački se proteg./ Zva ga, da li zaman, jer mu rič ne zusti:/ car sultar Soliman prid njim duh ispusti.*“¹²¹ Odmah zatim sam Karnarutić nastavljaajući sa objektivnim sagledavanjem činjenica i situacije odaje počast veličini sultana Sulejmana, velikog osvajača, pišući o njemu: „*Pravo mi je reći, ovo ča znade svit,/ Turci nete steći nikadar taki cvit;/ i turski car otkad na carstvo je ušel,/ Suliman car dosad kripostju svih nadšel.*“¹²²

S obzirom na vrijeme u kojem Karnarutić piše *Vazetje* normalno je da u djelu nailazimo na vjersku aktivnost na koju se branitelji grada oslanjaju: „*Zato s dobre volje mi, grišni smrad i kal, / trpimo nevolje ku nam je sad Bog dal. /*

¹²⁰ Karnarutić Brne: *Vazetje Sigeta grada*, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 27

¹²¹ Karnarutić Brne: *Vazetje Sigeta grada*, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 30

¹²² Karnarutić Brne: *Vazetje Sigeta grada*, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 30,31

*Vire ne zgubimo, prenda nas tač gosti, / dali ga molimo da nam grihe prosti!*¹²³
Karnarutić napominje i da je nevolja koja je snašla Siget, opsada Osmanlija, posljedica slabe vjere i loše vjerske prakse. To se vidi u idućim stihovima u kojima Zrinski drži govor braniteljima grada prije proboja: „*Gospodin Zrinski, kad vidi to zgubljenje, / „Sliš'te svi“, reče, „sad moje govorenje! / Ova turska sila, ka nam sad dodiva, / pokora j' zla dila ki u nas pribiva / i u rusagu svem za odmetnici povel, / jer pustiv pravi put ki njim Isus kaže / išli oni blut ki grišnici traže./ Nit je već prijat gost, lačni ni napitan, / sasvim je pušćen post i zavid obitan,/ ni žedni napojen ni nagi odiven, / bolestni ogojen ni bosu obuven. / (...) Već se Bog ne ljubi, crikva se ne brže, / drug druga da zgubi, sve preži i strže. / Sveti se ne štuje, grih se ne spovida, / ni se već rič ne čuje ku Bog zapovida.*“¹²⁴

Kolumbić ističe da je ta vjerska praksa na kojoj Karnarutić inzistira proizašla iz Tridentskog koncila.¹²⁵ To je još jedna činjenica koja potvrđuje Karnarutićev odmak od Marulića i još jedan u nizu argumenata koji dokazuju da Karnarutić nije samo imitator. Marulić nije štedio crkvu ni svećenike, a Karnarutić ih pak brani i poziva na vjersku aktivnost i uzdanje u Boga.¹²⁶

5. ZAKLJUČAK

Iz svega gore napisanog može se izvući nekoliko zaključaka. Prvi je da Karnarutić odlučno stupa na književnu scenu u duhu manirizma. Udaljuje se od svojih prethodnika, ali još uvijek se u mnogo toga na njih oslanja. Pokazuje

¹²³ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 32, 33

¹²⁴ Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016., str. 32

¹²⁵ Kolumbić Nikica: Sigetska epopeja od manirizma do kasnog baroka u: Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584-1684), Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 400. obljetnice izdanja "Vazetja Sigeta grada" Brne Karnarutića (Venecija 1584) i 300.obljetnice izdanja "Odiljenja sigetskog" Pavla Vitezovića (Linz 1684), Zadar, 1986., str. 5

¹²⁶ Franičević Marin: Povijest hrvatske renesansne književnosti, Školska knjiga, Zagreb, 1983., str. 537

naznake novog vremena i nove poetike, ali čuva ono nešto renesansnog naslijeđa. Njegov je izbor teme novitet, ali upravo je to ono što je *Vazetje Sigeta grada* vinulo u sam vrh književnog stvaralaštva tog razdoblja kao i u vrh svih adaptacija sigetske tematike u književnost. Karnarutićevo *Sigetje* odiše dubokim i predanim domoljubljem. On iskazuje izrazito poštovanje poginulim braniteljima Sigeta i Nikoli Šubiću Zrinskom. Upravo je to razlog što se on u tolikoj mjeri oslanja na zapis Ferenc Črnka, a kao posljedicu vidimo mnogo povijesnih činjenica koje su utkane u *Vazetje*. Potaknut poštovanjem prema poginulim junacima, Karnarutić vrlo ozbiljno shvaća zadatak koji si je uzeo te pisanju o opsadi Sigeta pristupa s gotovo apsolutnom objektivnošću. On vrlo objektivno prikazuje Osmanlije bez ikakvih epizoda ljutnje ili mržnje. Jedini trenutak gdje je izgubio objektivnost je prilikom opisa junaštva Nikole Šubića Zrinskog gdje ne nalazi kraja hvali. To ne čudi i sasvim je očekivano kada se u obzir uzme posveta i iskreni osjećaji koje tamo iznosi.

Ovo je djelo vrlo kompleksno kao što je i sigetska problematika kompleksna. Vjerujem da pojedinac ne može biti u potpunosti ni svjestan kompleksnosti problematike dok se ne upusti u temeljito istraživanje. Jednom kada se počne sustavno istraživati i iščitavati djelo iznova i iznova počinju se otvarati nove problematike, nova tumačenja, nove ideje. Postoji niz različitih pristupa kojima se može sagledati ovo djelo, a svaki pristup nosi drugačiju interpretaciju i baca drugačije svjetlo i na djelo i na autora. Ono što svaka interpretacija nudi je zaključak da se radi o izuzetnoj adaptaciji jedne od najslavnijih epizoda hrvatske starije ratne povijesti.

6. SAŽETAK

U ovom završnom radu obrađuje se sigetska problematika. Riječ je o povijesnom događaju iz 1566.godine kada je sultan Sulejman tijekom svoje druge vojne koja je za cilj imala osvajanje Beča izvršio opsadu grada Sigeta koji mu se našao na putu, a koji je u tom trenutku branio malen broj vojnika pod

vodstvom Nikole Šubića Zrinskog. Branitelji grada dugo su se odupirali nasrtajima mnogo nadmoćnije vojske da bi na kraju junački poginuli. Ta je epizoda u hrvatskoj ratnoj povijesti rezultirala adaptiranjem u mnoga književna djela. U ovom radu je naglasak stavljen na jedno od takvih djela- Vazetje Sigeta grada Brne Karnarutića.

7. KLJUČNE RIJEČI

Siget, 1566., opsada Sigeta, Sulejman Veličanstveni, Nikola Šubić Zrinski, Brne Karnarutić, Vazetje Sigeta grada, manirizam

6. POPIS LITERATURE

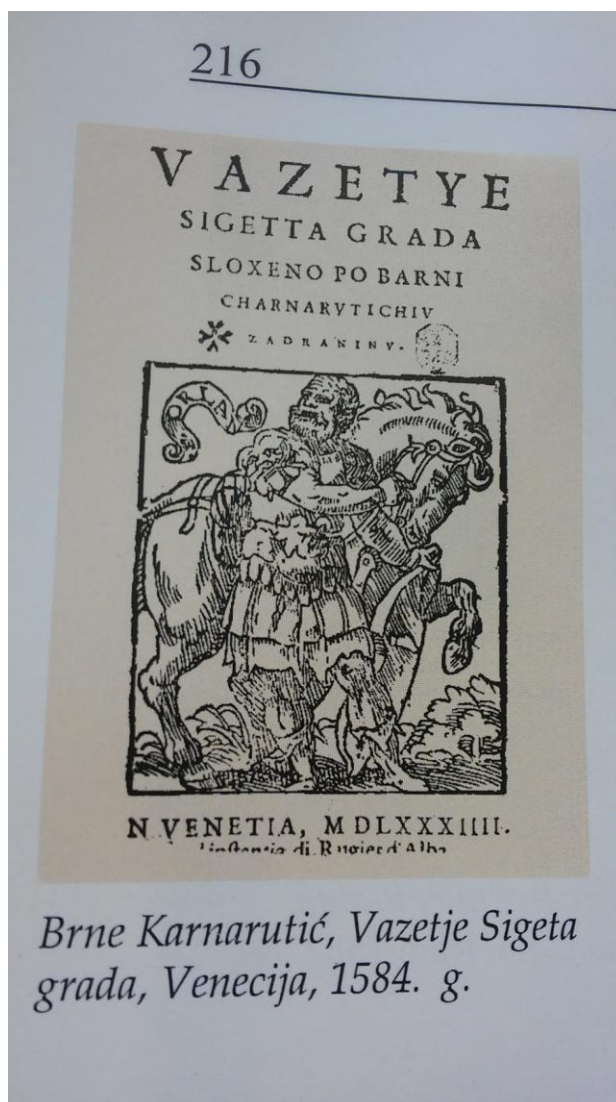
1. Črnko Franjo: Nikola IV. Zrinski i opsada Sigeta (1566.), u: Nikola Zrinski. Branitelj sigeta grada, pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931., Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016.
2. Franičević Marin: Čakavski pjesnici renesanse, Matica Hrvatska, Zagreb, 1969.
3. Franičević Marin: Povijest hrvatske renesansne književnosti, Školska knjiga, Zagreb, 1983.
4. Franičević Marin, Švelec Franjo, Bogišić Rafo: Knj. 3, Od renesanse do prosvjetiteljstva, u: Povijest hrvatske književnosti u sedam knjiga, LIBER MLADOST, Zagreb
5. HAZU: Hrvatska i Europa, kultura, znanost i umjetnost, svezak III., srednji vijek i renesansa (XIII.-XVI.st.), Školska knjiga, Zagreb, 2000.

6. Karnarutić Brne: Vazetje Sigeta grada, u: Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016.
7. Knjiga 2: Povijest Hrvata: Od kraja 15. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata, Školska knjiga, 2005.
8. Kolumbić Nikica: Sigetska epopeja od manirizma do kasnog baroka u: Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584-1684), Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 400. obljetnice izdanja "Vazetja Sigeta grada" Brne Karnarutića (Venecija 1584) i 300.obljetnice izdanja "Odiljenja sigetskog" Pavla Vitezovića (Linz 1684), Zadar, 1986.
9. Mijatović Anđelko: Iz riznice hrvatske povijesti i kulture, Školska knjiga, Zagreb, 1996.
10. Mirošević Franko, Šanjek Franjo, Mijatović Anđelko: Povijest za drugi razred gimnazije, Školska knjiga, Zagreb, 1997.
11. Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu, priredili: Bratulić Josip, Lončarević Vladimir i Petrač Božidar, Čakovec, 2016.
12. Palameta Miroslav: Povijesni izvori za *Pismu od bana Zrinovića i cara Sulimana* Andrije Kačića Miošića, Nova Prisutnost, časopis za intelektualna i duhovna pitanja, vol. XII, no 2., 2014.
13. Šarinić Marko, 450.obljetnica sigetske bitke, Numizmatičke vijesti, vol. 58, no. 69, 2016.
14. Švelec Franjo: Iz naše književne prošlosti (studije iz starije hrvatske književnosti), Književni krug, Split, 1990.
15. Vila Hrvatica: Hrvatsko pjesništvo humanizma i renesanse, ALFA, Zagreb, 1998.

16. Vončina Josip: O jezičnim kontaktima u Karnarutićevu „Vazetju Sigeta grada“, u: Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584-1684), Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija u povodu 400. obljetnice izdanja "Vazetja Sigeta grada" Brne Karnarutića (Venecija 1584) i 300.obljetnice izdanja "Odiljenja sigetskog" Pavla Vitezovića (Linz 1684), Zadar, 1986.

9. PRILOZI

Prilog 1.

Izvor: Mijatović Anđelko: Iz ravnice hrvatske povijesti i kulture, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 216

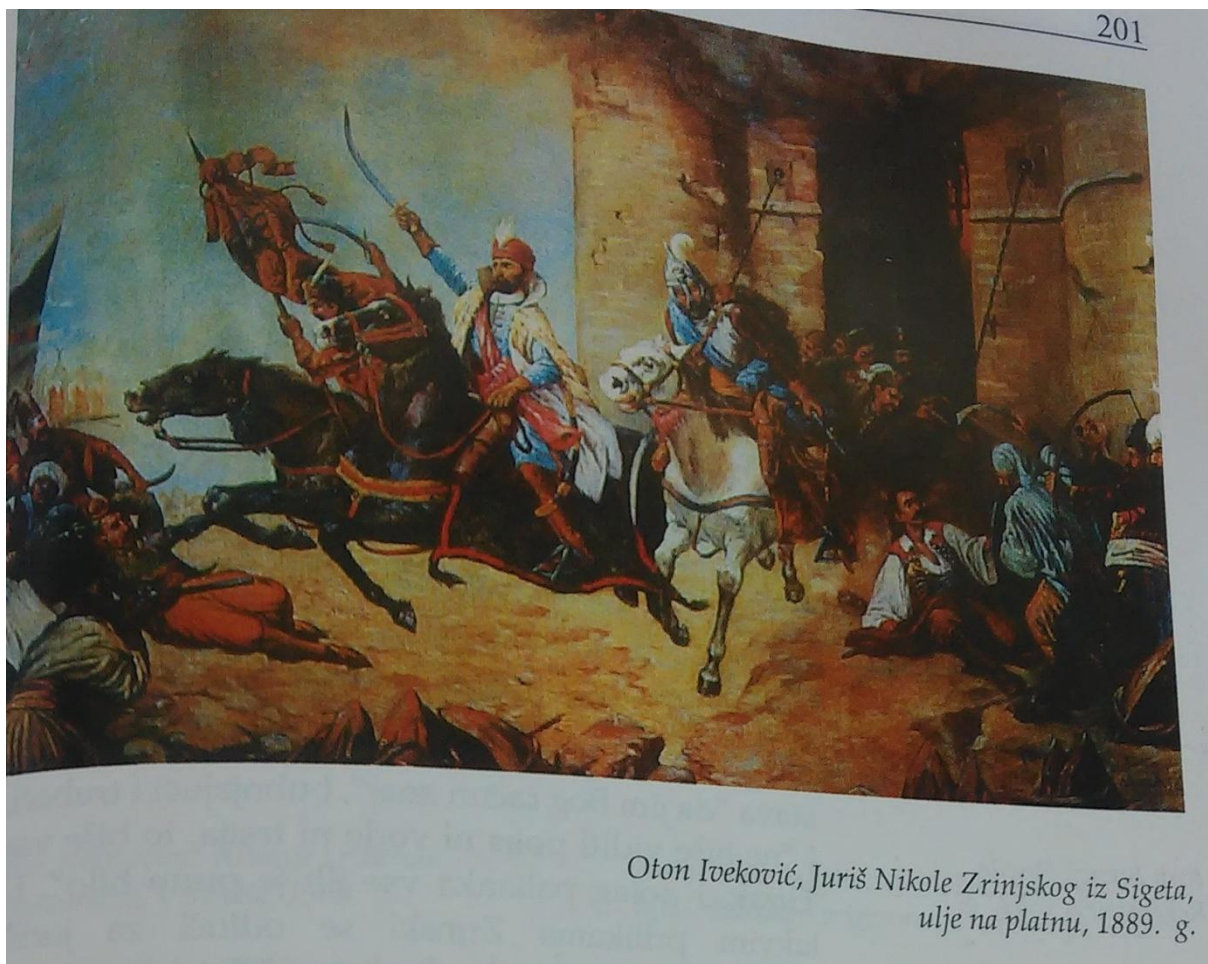
Prilog 2.

*Josip Franjo Mücke,
Nikola Zrinjski na
sigetskoj kuli, slika,
ulje na platnu, 1866. g.*

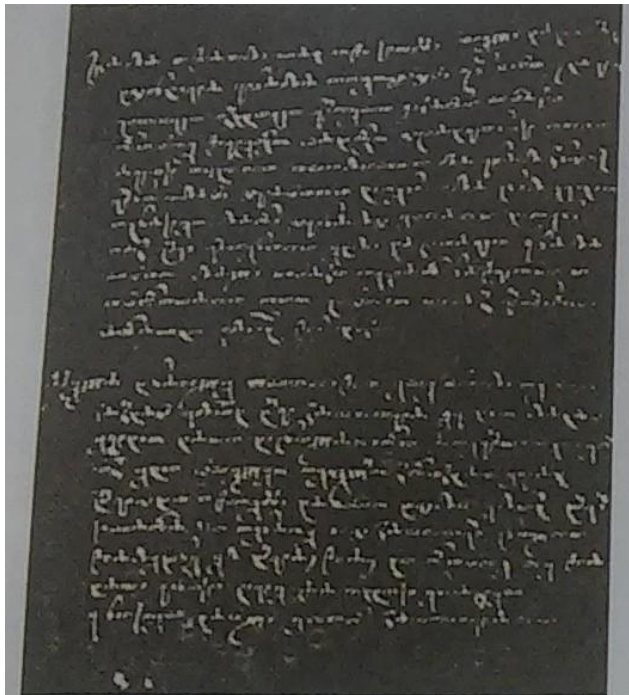
Izvor: Mijatović Anđelko: Iz riznice hrvatske povijesti i kulture, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 199

Prilog 3.

Izvor: Mijatović Anđelko: Iz riznice hrvatske povijesti i kulture, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 201

Prilog 4.

*Ferenc Črnko, Podsjedanje i
osvojenje Sigeta, glagoljica,
1566. ili 1567. g.*

Izvor: Mijatović Anđelko: Iz riznice hrvatske povijesti i kulture, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 202